

NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

NEMZETSTRATÉGIAI AKADÉMIA

ÖNFENNTARTÓ FALU – FENNTARTHATÓ VIDÉK

JÓ GYAKORLATOK, KREATÍV MEGOLDÁSOK:
HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS
A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

MATUSZ TAMÁS

Hidvé gardó, az egyre élhetőbb szolgáltató falu

Bevezetés

Megtiszteltetés számomra, hogy szülőfalumról, Hidvé gardóról megoszthatok pár gondolatot abban a témában, hogy mit sikerült elérnünk az elmúlt közel harminc év során. 1985-ben kezdtem tanácselnökként a munkámat, és 1990 után polgármesterként folytattam s folytatom mind a mai napig. Mindig is szem előtt tartottam azt a dolgot, hogy hogyan tudnánk jó gyakorlatokat, kreatív megoldásokat találni, és valahogy el tudjunk szakadni a régi szokásrendektől, valamint próbáljunk újat kitalálni, ezzel lehetőséget teremtve az ott élők számára. Lehetőséget arra, hogy valamifajta folyamatok elinduljanak, kibontakozzanak, és ne csak siránkozzunk, panaszkodjunk, és úgymond várjuk a sült galambot, vagy azt, hogy valaki segítsen rajtunk.

Az indulás, a kezdetek

A tanácsi rendszer utolsó időszakában nem volt sok mozgásterünk: 1985–1990 között mindössze csak az óvodát tudtuk bővíteni egy csoportszobával, illetve még az ivóvízellátás megvalósítása indult el Hidvé gardóban. Miután tanácselnöke voltam Tornaszentjakabnak, majd Bódvalenkének is, ez a folyamat ezeken a településeken is elindult az irányításom alatt. A rendszerváltással sok pályázati lehetőség érkezett. Ekkor diplomásként úgy éreztem, itt jött el az én időm: tudtam pályázni, üzleti terveket készíteni a pályázatokhoz, egyedi, sajátos hangnemet adni a pályázatoknak, és azzal próbáltam befolyásolni a döntéshozókat a pályázati munka sikerességének érdekében. Tehát itt nálunk már a kilencvenes évek elején elindult egyfajta gazdaságfejlesztés, gazdaságélénkítés. Miután egy nagyon periférián lévő település vagyunk, fontosnak tartottam, hogy elinduljon egy olyanfajta, a helyi szükségletek kielégítésére és a szolgáltatások lehetőség szerinti helybe hozatalára irányuló munka, amely az ott élést jobbá, kényelmesebbé teszi a helyiek számára. Talán még annyit fűznék hozzá ehhez a gondolatsorhoz, hogy a harminchárom

leghátrányosabb helyzetű térség egyikének az északi peremén vagyunk, a körzetközponttól (Edelénytől) ötven kilométerre, amely most már járási székhelyként funkcionál. Ez a távolság tulajdonképpen nagyban megnehezítette a mi munkánkat, de igyekeztünk olyanfajta megoldásokat találni, amelyekkel ezeket a problémákat háttérbe tudtuk szorítani.

Munkahelyteremtés, közfoglalkoztatás

A rendszerváltást követően hirtelen nem tudtuk, hogy mit tegyünk, de muszáj volt cselekednünk. Nem volt sok időm gondolkodni, mert a problémák halmozódtak, az aktív korú személyek „leépülési” folyamata sajnos egyre jobban érzékelhetővé vált. Aki folyamatosan dolgozott tíz-húsz-harminc-negyven évet, s munkahelyének az elvesztését követően nem tudja, mit kezdjen magával reggel, amikor fölébred, ennél rosszabbat én nem is tudok elképzelni. Ezért nagyon sürgető volt, hogy elinduljon egy olyan gondolkodás, amely ebben a helyzetben valamifajta megoldást teremt a hidvé gardóiak számára. Véleményem szerint az semmiképpen nem megoldás, ha a szociálpolitika révén, segélyezéssel próbálunk erre gyógyírt találni, hanem inkább meg kell tanítani az embereket arra, hogy éljenek a lehetőségekkel, illetve ha semmilyen ötletük sincsen, akkor mi segítsük őket. Legrosszabb esetben a közfoglalkoztatást mint lehetőséget kínáljuk föl számukra.

Jómagam is próbáltam olyan pozitív gondolkodást közvetíteni az emberek számára a csoportos és egyéni beszélgetéseink alkalmával, amellyel erősíthettem a hitüket. A közfoglalkoztatás alkalmával, lehetőségünk volt csapatépítésre évente három-négy alkalommal. Ezeket általában pénteken délután tartottuk, és azt a célt szolgálták, hogy megtudjuk, mennyire hasznos az a munka, amelyet ők végeznek. Ennek eredményeként érezhető volt egyfajta hangulati változás, hogy hétfőn teljesen más légkörben kezdődött a munka, hiszen a kis koccanások elsimultak a társaságon belül, és mindenki a munkára, annak minél jobb megvalósítására tudott koncentrálni.

A munkakeresésben a munkaügyi központ is segítségünkre volt. A regionális vállalkozásfejlesztési központtal is felvettük a kapcsolatot, illetve az egyedi és személyes csatornákat, valamint az elszármazottak kapcsolatrendszerit is igyekeztünk kihasználni azért, hogy minél több lehetőséget teremtsünk az emberek foglalkoztatására. Szerencsére mondhatom, az akkori kormány is felismerte azt a helyzetet, hogy a munkanélküliség megjelenése után közfoglalkoztatási programokat kell indítani. Mi elsők között kapcsolódtunk ebbe a programba, aztán elsők között kapcsolódtunk a szociális földprogramba is, többek között azért, hogy minél több lehetőséget ismerjünk meg, próbáljunk ki, és ha az jól beválik, akkor egyfajta gyakorlatként folytassuk ezeket. Tehát ezen a téren már közel húszéves múlt van a hátunk mögött. A vállalkozóbarát önkormányzati politika a regionális vállalkozásfejlesztési központtal való szoros együttműködésben nyilvánult meg, a központ tanácsadással segítette az önkormányzat területi igényeinek kielégítését, illetve magánszemélyeket is segített területekhez hozzájutni. A pénzbeli támogatások köre az idők során egyre szűkült, majd meg is szűnt, a természetbeni támogatások pedig a pályázati lehetőségek kihasználásában való közreműködést, a tanácsadást és a pályázatkészítést jelentette, majd képzések megszervezését még a különféle munkahelyek létrejötte előtt, hogy szakképzett munkaerővel indulhasson el a foglalkoztatás. A cél mindenképpen az volt, hogy elinduljanak a helyi munkahelyteremtések.

A település építése, szépítése

Elsők között egy elszármazott építészmérnök tervezőirodájának közreműködésével elkészült a faluközpont felújításának a terve. Ez egy speciális rendezési terv, amelyben az orsó alakú faluközpont és a régi lakóházak, de mindenekelett a közterületek rendezése, parkosítása volt a feladat. Ez a tevékenység nagyon sok közhasznú munkát végző embernek adott lehetőséget, tehát elmondhatom azt, hogy a kilencvenes évek közepétől kezdve tavasztól késő ősziig és aztán folyamatosan szinte alig volt munkanélküli személy a településen. Igyekeztem csaknem mindenkit bevonni a közfoglalkoztatásba, és nem hagytam magára senkit, nehogy esetleg három-négy év után olyan mértékben leszakadjon, hogy aztán már a közfoglalkoztatás se kínáljon számára alternatívát. Ugyancsak sajátos dolog,

hogy a faluközpont felújításának révén sikerült szinte első perctől olyan értékteremtő programokat beindítanunk, amelyekre folyamatosan kaptuk a szükséges pénzügyi létszámot. Abban az időben még volt lehetőség a pályázati költségvetésből forrást biztosítani a dologi költségek fedezésére, 2011-től pedig ez már pályázat keretében működik.

Az utolsó gondolat ehhez kapcsolódóan, hogy a munkát végzők egyúttal a településőrök is, hiszen a tréningek, a beszélgetések során azt sulykoltam az emberekbe, hogy próbálják megkímélni a munkájuk eredményét, azt, amit építettek, megalkottak. A dolgozóknak ez az odafigyelése a szomszédmozgalommal együtt annyira jól sikerült, hogy a településünknek különösképpen nincs gondja a közrenddel, a közbiztonsággal, a rongálások egyáltalán nem jellemzőek. Ha előfordul valami, az esetleg az átutazóknak „köszönhető”.

A Millenniumi teret teljes egészében saját erőből valósítottuk meg, közfoglalkoztatási program keretében, az említett tervezőiroda tervei alapján. Egy egy oszlopfő állít emléket a honfoglalástól napjainkig tartó időszak számára, ezeket az átutazók általában megnézik, gyönyörködnek bennük. Az oszlopfőkön az ország történetének jelentős, sorsfordító eseményeihez kapcsolódó három-négy évszám van feltüntetve, ehhez gravírozott szöveg is tartozik arról, hogy mi történt abban az évben az országban, illetve mi történt esetleg Hidvégárdó sorsát illetően. A trianoni emlékmű fafaragási és kovácsoltvas munkáit felvidéki magyarok készítették, mi mindössze hozzáburkoltuk a kis teret, és ezáltal a templom másik oldala is elnyerte a végleges formáját. Ezt is nagyon sokan meglátogatják. Itt szeretném még röviden megemlíteni, hogy az ember keresi mindig a külön utakat: a kazincbarcikai vasútállomás vezetője a térségünkben elszármazott volt, és fölhívott egyszer, hogy kellene neki jó termőtalaj, nem tudnánk-e vinni. Zetor már akkor volt az önkormányzat birtokában a szociális földprogram révén, vittük a termőföldet, és hoztuk a negyvenszer negyvenes bontott burkolólapokat Kazincbarcikáról. Ezeket építettük be a tér kialakításának során, amelyet annak idején dr. Ódor Ferenc, a megyei közgyűlés elnöke adott át, és nagy elismeréssel szólt arról, hogy az ilyen megoldásokat is meg tudtuk találni. A Papp-kúria a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) támogatásából lett felújítva. Ezen esetben is igyekeztem olyanfajta munkákat keresni a közfoglalkoztatottak számára, hogy fennálljon az a helyzet, hogy ők is dolgoztak a beruházáson.

Azon tevékenységeket, amelyek nem voltak benne a kivitelező költségvetésében, mindenképpen mi igyekeztünk elvégezni, és így ezeket az épületeket is a magukénak tekintik az ott élők.

A Gedeon-kúria egy turisztikai pályázati program keretében lett felújítva. A História-völgy nevet kapta ez a program, amely Hidvégardótól Boldváig a Bódva folyó mentén önkormányzatok, vállalkozások és civil-szervezetek összefogásával egy nagyon hasznos programsorozattá állt össze. Ezt bizonyítja az elsősorban Felvidékről érkező látogatók magas száma, hiszen a mi kúriánkban egy Trianon-kiállítás is helyet kapott, „Élet a határon” címmel. Továbbá a vidéki örökség megőrzését célzó MVH-támogatásból a római katolikus templomot is fel tudtuk újítani a környezetével együtt, szabadtéri oltárt alakítottunk ki a déli részen. Itt is volt olyan munka, amelyet a közfoglalkoztatottak végeztek el.

Önkormányzati vállalkozás

Az önkormányzati vállalkozások olyan speciális dolgok, amelyekkel a helyi információk adta lehetőségeket, kínálatot igyekszünk kihasználni. A schengeni határnyitást követően a felvidéki magyarok öt kilométerről vagy tíz-tizenkét kilométerről is kivonva áttelepültek Hidvégardóba, de állampolgárságukat meghagyva innen járnak vissza dolgozni Szlovákiába. Mi elkezdtünk olyan ingatlanokat felvásárolni, amelyeket a közfoglalkoztatás keretében felújítva tudtunk értékesíteni a részükre. A régi épületeken a homlokzatokat újítottuk föl – a belső térhez nem nyúltunk hozzá –, majd azután értékesítettük. A szomszédos településen például nemrégiben egy kaszárnyát kellett elbontani, amit elvégeztünk anyagi ellenszolgáltatás fejében, és még a bontott anyag is a miénk lett.

Közfoglalkoztatási program

A közfoglalkoztatási programok között a mezőgazdasági programot említeném, amely a környékenti gazdálkodásra, a növénytermesztésre és az állattartásra koncentrálna. Szintén közfoglalkoztatási programban valósulhatott meg a Belügyminisztérium Kasán programja, amelynek keretében negyvenöt méterrel tértünk át a gázfűtésről a bioenergia alapú fűtésre.

Ennek a pályázatnak az volt a sajátossága, hogy csak a kazánt és az aprítéktároló rendszerét vásárolhattuk meg támogatásból, a további épületrészeket (garázs, tároló) nekünk kellett teljes egészében megépíteni. Ezenfelül hárommillió forintot kaptunk meg a nagy csarnok fölépítéséhez, amelyet azt hiszem, senki nem épített volna meg ennyi pénzből. Itt is nagyon sokat dolgoztunk a közfoglalkoztatottak segítségével.

Összefogás

A lakosok és a hivatal közötti összefogást nagyon jól szemlélteti például az, hogy ha valaki esetleg nem tudja lekaszálni az udvarát, akkor jelzi azt az önkormányzat felé, és önköltségi áron elvégezzük a munkát. 2010-ben a Bódván levonuló árhullám először a falusi patakmedret öntötte el, és ott olyan szerencsésen védekeztünk, hogy sem a lakóházakba, sem a pincékbe nem hatolt be a víz.

Szolgáltatások helybe hozatala

A helyi szükségletek kielégítésére egyes szolgáltatásokat helybe hoztunk: fiókgyógyszertárat létesítettünk 1993-ban, hogy ne az embereknek kelljen tizenöt kilométerre utazniuk gyógyszerért, valamint mentőálmást létesítettünk, hogy a hívásra a kocsni ne harmincöt kilométerrel induljon, hanem helyből. Mindkét esetben mi alakítottuk ki az épületet, mi bútoroztuk be, és úgy adtuk át használatra. A szociális földprogram keretében most két traktorral és több mint húsz munkagéppel a téesz helyett vagyunk mi a téesz sajnos, mert az ugye a kilencvenes évek elején tönkrement, és muszáj volt ezt a szolgáltatást is elvégezni valakinek.

Az országban tizenharmadikként, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében viszont elsőként nyílt meg Hidvégardóban a teleház. 1988-ban ez a fajta lehetőség óriási előnyt jelentett nemcsak nekünk, hanem a helyieknek és a vállalkozásoknak egyaránt.

Helyi gazdaságfejlesztés

A helyi gazdaságfejlesztés tekintetében igazán a zöldmezős, munkahelyteremtő beruházások a legsikeresebbek. Már 1994-ben létesült Hidvégardón egy

tejfeldolgozó üzem, illetve az üzemberuházás befejezését megelőzően egy 140 napos kihelyezett képzés is lezajlott. Nagyon sokat kellett nekem is tárgyalni abban az ügyben, hogy az előadó jöjjön Hidvégardóra a képzést megtartani, és ne az embereknek kelljen utazni napi négy órát oda-vissza. Elértem, megtörtént a képzés is, és elindult a tejfeldolgozó üzem, amely a környékbeli tejet és most már a schengeni határnyitás után a felvidékről származó tejet is feldolgozza.

A raklapüzem egy nyolcvannapos képzéssel indult, a sütőüzem pedig már a schengeni határnyitás után létesült, így a szállító járművek számára adott volt a lehetőség, hogy a szomszédos átkelőhelyen átjussanak Szlovákiába. Ezáltal bővült a piac, még gazdaságosabbá vált az üzem. További munkalehetőségek: a sütőüzem mellett egy cukrászüzem építése is elindult, illetve van egy volt varrodaüzem-épületünk, amelyet szeretnénk ingyen átadni befektetők számára, munkahelyteremtés céljából.

Jelenleg egy határon átnyúló gazdaságfejlesztési koncepción dolgozunk, amelynek az a lényege, hogy a szomszédos településeken kitermelt dolomit a kassai vasműben nagy mennyiségben hasznosíthatóvá válik. Ez a becskeházai bányában és a szállítás területén

jelentős számú munkahelyet teremtene a környékén. A hidvégardói vasútállomáson történne a dolomit vagonba rakodása, ami iparüzési adót teremtene a község számára. Nagyon úgy néz ki, hogy jó irányba haladunk a program megvalósításával kapcsolatban, hiszen már három éve folyik a szállítás, csak jelenleg sajnos közúton, a településen keresztül, ezt a későbbiekben egy elkerülő út létesítésével is szeretnénk megváltoztatni.

A turizmus a továbbfejlődés egyfajta irányába lehet elindultunk a História-völgy turisztikai programmal, amelynek keretében különböző látnivalók tekinthetők meg egymástól öt-tíz kilométeres távolságra.

Eredmények, elismerések

2012-ben Eger mellett mi lettünk a Virágos Magyarországért környezetszépítő versenymozgalom egyik különdíjasa. Raoul Wallenberg-díjat szintén 2012-ben kaptunk a roma és a magyar közösség békés együttéléséért, a roma és a magyar közösség békés együttéléséért, a roma és a magyar közösség békés együttéléséért mellett élésének és integrációjának kapcsán. A további elismerések között említhető a Belügyminisztériumtól kapott innovációs díj a közfoglalkoztatás témájában.